

Јелена Вукчевић

КАТАЛОГ

ЗБИРКЕ

БИЛНИМА

Јелена Вукчевић, кустос

**КАТАЛОГ
ЗБИРКЕ
ЋИЛНИМА**

Увод

*„Имам ћилим на балук,
ја не тражим газдалук
већ ја тражим плавог момка
ки што сам девојка“¹*

Током година прикупљања (од 1983. до 2018. године) колекција трстеничких ћилима је неколико пута приказивана публици, али никада до сада није била потпуно каталожки обрађена.² Значајан део ове колекције је прикупила Љубица Живковић, магистар етнологије, пре одласка у пензију.

Прикупљено је 72 комада ћилима који датирају од 1909. па све до 70-их година 20. века. У колекцији се налазе ћилими трстеничког краја са ретким примерцима који су у трстенички крај дошли куповином, поклоном или миразом.

Трстеник је традиционално пољопривредно-воћарски крај, сточарство је увек било секундарно занимање становништва. Ипак, свака породична задруга је имала мања стада оваца, па је производња вуне углавном задовољавала потребе становништва за овом сировином.

¹Испевала аутору Зорка (дев. Вучић) Вукчевић, рођ. 1938. у селу Лопаш (општина Трстеник), на Мали Спасовдан 2019.

²Група аутора, Ћилимарство Западног Поморавља, каталог, Чачак 1991/1992; Љубица Живковић, Сећање на средњи век – тканине средњег Поморавља, Трстеник јун 1992; Љубица Живковић, Историја ткања у трстеничком крају, Трстеник без године.

Народно ткање

Израда текстила за потребе текстилног покућства и одевних предмета, изводила се разним техникама ткања. Тим послом су се у оквиру домаћинства бавиле жене, па је зато и устаљен термин традиционална женска радиноост.

У процесу израде текстилног покућства користиле су се сировине биљног и животињског порекла, а најзаступљенији су били вуна, конопља и лан. Вуна се добијала шишањем домаћих оваца које је узгајала свака породична задруга. Ошишана вуна се прала и сушила па рашчешљава прстима и потом гребенала на ручним гребенима. Најквалитетнија вуна се користила за основу ћилима или за израду неких других финијих предмета, а влакно нешто слабијег квалитета за потку.³

Након гребенања вуна се прела помоћу преслице и вретена, а било је случајева и да се прела само ручно – без преслице. Сам поступак предења вуне се вековима није мењао, еволуирала је једино преслица која показује сво богатство облика и маштовитост народног занатлије.⁴ У првој половини 20. века са јачањем занатске делатности вуна се, све више уместо мануелне обраде, односи вуновлачарима на обраду.

Обрађена вуна се бојила. Најпре се бојење обављало у кућним условима, природним бојама, а са развојем заната и постепеном индустријализацијом вуна се на бојење носила код бојације.⁵

У домаћој радиноости боје су се добијале из биљног пигмента.⁶ У Музејској збирци у Трстенику, у предметним картонима етнолошког материјала, сачувани су и стари називи за боје: врана, модра, чивитна, кафена, кестењаста, граораста, седа, резедо, цангар, зејтињава, ружичаста, боја белог вина, румена, алена, риђа.

Скоро сви ћилими који су сачувани у етнолошкој збирци Музејске збирке Трстеник су ткани на хоризонталном разбоју.⁷ Ова врста разбоја је била позната још старим Словенима⁸ и у ћилимарском центру Шумадије и Поморавља се непрекидно користила све до краја 20. века када се ткањем у оквиру домаћинства више не баве.

³Братислава Владић-Крстић, Народна култура Срба у 19. и 20. веку, водич кроз сталну поставку, Етнографски музеј, Београд 2003, 118.

⁴Братислава Владић-Крстић, Преслица у традиционалној култури Србије, Етнографски музеј, Београд 1995. У Музејској збирци Трстеник преовлађују преслице типа „лопата“.

⁵У Трстенику је половином 20. века било двојица бојација и петорица вуновлачара (Архива општинског удружења предузетника општине Трстеник за 1951 - 1955. годину). О бојацијама, бојацијском занату као и начинима добијања боје за вуну на биљној бази детаљно у: Станоје М. Мијатовић, Занати и еснафи у Расини, репринт, Крушевац 2007, 17-21; у: Душанка Марковић, Говор шара (Ћилими из збирки Музеја града Новог Сада), Нови Сад 2014, 50. и у: Војин Ивановић, Наше народно бојење, Гласник Етнографског музеја, Етнографски музеј 1953, 205-227.

⁶Вioletа Цветаноска, Шапат кроз вечност, ћилими из етнолошке збирке Народног музеја у Краљевоу, Краљево 2017, 14.

⁷Осим два ћилима из пиротског ћилимарског центра који су ткани на вертикалном разбоју.

⁸Братислава Владић-Крстић, Народна култура Срба у 19. и 20. веку, 143.

Ткању на хоризонталном разбоју су претходили сновање, навијање основе на вратило и увођење основе у нита и брдо разбоја. сновање се вршило око кочића пободених у земљу, најчешће током летњих месеци,⁹ а овим послом су се бавиле посебно веште жене. Сеоске ткаље су изузетно прецизно, народним мерама, мериле и измеравале дужину и ширину тканине.¹⁰ Након сновања приступало се навијању на вратило и увођењу нити у брдо. Ово није могла свака ткаља да уради па су жене вичне овој вештини биле изузетно цењене.

Ткачкој вештини девојчице су се спремале од малена, а мајке и баке су, чим се роди женско дете, почињале да припремају свадбене дарове, односно девојачку спрему.

О лепоти ћилима трстеничког краја писао је још Феликс Каниц у својој књизи „Србија, земља и становништво од римског доба до краја 19. века“ јер је имао прилике да се лично увери у квалитет ткања трстеничких ткаља.¹¹

⁹Гордана Пајић, Колекција ћилима из текстилног покућства Народног музеја Ваљево, Гласник Етнографског музеја, Београд 2009, 243-254.

¹⁰Остало је запамћено да се сновањем у селу Округлици бавила Ранка Вукчевић, дев. Глицић (1908-1989). За ове потребе код ње су долазиле жене из целог села. Ауторове белешке са терена, рукопис.

¹¹Феликс Каниц, Србија, земља и становништво од римског доба до краја 19. века, прва књига, превод Глигорије Ерњаковић, Београд 1999.

Љубостињска монахиња

Ћилимарство у трстеничком крају

*"Ћилимови који се овде (у Трстенику)
израђују на високој су цени
због густог и меког ткања"*

Феликс Каниц,

Србија, земља и становништво од римског
доба до краја 19. века

Техника ткања је на територији општине Трстеник била позната још у периоду неолита коме припадају налазишта Благотин (село Пољна) и Шљивик (село Старагари). Током археолошких истраживања ових налазишта у протекле две деценије прошлог века пронађени су камени тегови за разбој.¹²

Техника ткања се на овим просторима очувала кроз антику све до доласка Словена у ове крајеве. Словени са собом доносе развијену текстилну радиност у којој је доминирао хоризонтални ткачки стан и словенску терминологију посебно богату изразима везаним за прераду текстилних сировина, предење и слично.¹³

Употреба текстила, а посебно ћилима, се огледа у изузетним представама српског средњовековног сликарства, као што је, на пример, шареница у циклусу Богородичина смрт (манастир Високи Дечани)¹⁴ или шареница у манастиру Каленић.¹⁵ Представе народног ткања су посебно видљиве у фрескопису манастира Каленић. У ктиторској композицији овог манастира торбица о Петровом појасу, рукав кошуље Светог Теодора Стратилата или оковратник Светог Димитрија осликавају текстилне предмете истовремене периоду фрескописања овог манастира, односно сликани су по узору који је фрескописац имао прилике да види својим очима.¹⁶

Од средњовековних техника ткања очувале су се све до 20. века: платаначко ткање,¹⁷ преплитање две нити основе са једном нити потке, ткање „на даску“, „на шипку“ и вишенитно ткање (тронитно, у левле, котурајачки).¹⁸

Са доласком Турака у 15. веку отпочиње период оријенталних утицаја на текстилну

¹²Оливера Нинчић, Текстил у праисторији на тлу Србије, докторска дисертација, Београд 2016, 167/168, 198/199.

¹³Братислава Владић-Крстић, Народна култура Срба у 19. и 20. веку, 101.

¹⁴Исто, 102.

¹⁵М. Ђоровић-Љубинковић, Ђ. Манозиси, Осврт на историју примењене уметности у Србији кроз векове, Музеј примењене уметности - водич, Београд 1951, 16.

¹⁶И. Стевовић, Б. Цветковић, Манастир Каленић, Београд 2007, 60, 63. Израда текстила за наплату је била регулисана и Душановим закоником. Овим послом су се најчешће бавиле удовице и сиромашне жене.

¹⁷Платаначко ткање је познато и под називима чуначко, совељачко. Подразумева ткање на хоризонталном разбоју са основом у два нита и представља најједноставнији начин ткања ћилима. У: Љубица Живковић, Историја ткања у трстеничком крају, каталог изложбе, без године.

¹⁸Љубица Живковић, Историја ткања у трстеничком крају.

радиност Срба који се више огледао у избору орнамената и називима, а мање у самој технологији текстилних влакана.¹⁹ Са ослобођењем Србије у 19. веку богато текстилно искуство прошлости се прилагођава савременим потребама српског домаћинства. Такав је случај био и са општином Трстеник.

Ћилимарство трстеничког краја припада шумадијско-моравском ћилимарском центру Србије,²⁰ односно његовој ужој регији средње Поморавље. У највећем броју, сачувани примерци ћилима из трстеничке збирке народног ткања су остали на нивоу тзв. „шаренице“. Овај тип ћилима састављен је од две или три поле и украшен мотивима пруга или „данги“. Овакви ћилими на „данге“, који често имају и орнаменте међу дангама, се у трстеничком крају називају једним именом – черге. Трстеничке черге су сачувале најизворнији вид прасловенског ткања које се сачувало и у средњем веку тако видљивом у српском фрескосликарству, о чему је већ било речи.

Најважније средиште шумадијско-моравског ћилимарског центра Србије је био манастир Љубостиња чије су монахиње биле надалеко чувене по својој вештини ткања и лепоти изатканих предмета.

Ћилим је имао вишеструку функцију. Првобитно су служили као прекривачи за лежај или украс за зид, изолација од буке и топлотна изолација. Користили су се и као простирке за под, поготово када се сеоско становништво пресељава у град, а затим и за одавање почasti или увељичавање јавних и приватних свечаности. Ћилим се обавезно, као декорација, користио приликом фотографисања важнијих породичних свечаности, на пример свадби. У ћилимарском центру Шумадије и Поморавља ћилим се непрекидно користио све до краја 20. века када овај занат полако изумире.

Ћилим је имао значајну улогу у обичајној пракси српског народа и појављује се у многим обичајима животног циклуса. На ћилим се спуштало новорођенче одмах по доласку на свет, а колевка се покривала малим ћилимом. Млада је са собом у мираз носила ћилим као свој дар, ћилим се

¹⁹ Братислава Владић-Крстић, Народна култура Срба у 19. и 20. веку, 103.

²⁰ Радмила Лазаревић, Изложба ћилимарство у Србији, Гласник Етнографског музеја, књ. 43, Београд 1979, 261-262. Осим шумадијско-моравског ћилимарског центра, у Србији постоје и ћилимарски центри Пирот и југоисточна Србија, полимско-старовлашки, косовско-метохијски и војвођански. У литератури, и уопште узев у данашњој јавности, најбоље су познати и обрађени пиротски ћилими, потом војвођански и косовско-метохијски тип. Најмање литературе се може пронаћи о шумадијско-моравском типу ћилима који је уједно и најзаступљенији у збирци народног ткања Музејске збирке Трстеник.

полагао у ковчег испод покојника. Бројем ћилима се мерила и економска моћ породице.²¹ Постојала је пракса да се ћилими особите лепоте и квалитетног ткања износе на продају.

Ткани су од вуне или у комбинацији вуне (потка) и памука (основа). Од техника ткања најчешће су коришћени преткивање и клечање које су Србима биле познате још пре доласка Турака.

Преткивање је техника провлачења потке кроз основу чунком кроз зев у основи који се правио спуштањем и подизањем нити којих је могло бити две или четири. Нити су биле везане за попречну летву на разбоју, а дизале су се и спуштале подношкама везаним за њих. Подношке је ткаља покретала ногама. Овом техником су се изводили пругасти орнаменти.²²

Посебно место у ћилимарству западног Поморавља имају вежени ћилими. То је двонитно ткање, основа и потка су од танко предене вуне, удвостручене (близнаиве), а техника је преткивање. Они су састављени обично из две, ређе три поле које су углавном црне боје, који су најчешће украшени са три стране везом, бодом покрстице. За вез је коришћена куповна вуница. Мотиви су најчешће цветни мада у збирци има и два чија је основа бордо боје, а вез је покрстица док је мотив геометријски (кат. бр. 4 и 5).

Техника клечања даје могућност израде најдекоративнијих ћилима. Клечање се изводило помоћу гужвица основе која се прстима провлачила кроз основу, тако да су лице и наличје идентични. Овом техником су се изводили геометријски и флорални мотиви.²³

²¹ Даница Ђокић, Ћилими из етнолошке збирке Завичајног музеја Петровац на Млави, Петровац на Млави 2006, 7.

²² Исто, 11.

²³ Исто, 12.

Фотографије са освеђења соколске заставе и полагање камена темељца за
Соколски дом 19. јун 1938. године

Трстенички Соколи на Дан Мирослава Тирша, 17. септембра 1936. године

Трстенички свештеници на свечаном ручку, 30-тих година 20. века

Из албума породице Попадић, Трстеник

Младенци, општина Трстеник
између два рата

Из албума породице Катић,
19. век, Трстеник

Из албума Марице Крстић, 19. век, Трстеник

Збирка ћилима Музејске збирке Трстеник

Колекција ћилима Музејске збирке Трстеник обухвата 72 примерка. Они су прикупљани по терену од самог оснивања музејске збирке 1983. године и представљају израз богате културе народног ткања трстеничког краја. Најстарији ћилим у збирци датира из 1909. године.

Предмети су у збирку током 20. века, а пре неповољне економске ситуације на самом крају овог века, доспевали најчешће путем откупа на терену, ређе путем поклона. Након одласка у пензију етнолога Живковић Љубице, о формираним збиркама није имао ко да се стара, мада су предмети и даље улазили у збирку и то искључиво путем поклона, али без комплетне музејске документације.²⁴

Изложени неодговарајућим условима чувања, без одговарајућег депоа, ћилими су били изложени деловању микроорганизама и мољаца, флукуацији температуре и сличним неповољним условима. Како је најугроженија била текстилна збирка, у сарадњи са Централним институтом за конзервацију се приступило њеној заштити са приоритетним акцентом на све вунене тканине и ћилиме.²⁵

Сви ћилими који припадају текстилном покућству етнолошке збирке Музеја у Трстенику су ткани на хоризонталном разбоју, осим два пиротска ћилима (кат. бр. 45 и 46) ткана на вертикалном разбоју. Највећи број прикупљених примерака припада класичном ћилиму шумадијско-моравског ћилимарског центра.

Састављени су углавном од две поле, ређе три или само једне.

Најчешће су ткани техником преткивања и клечања, односно балучења како се клечање назива у трстеничком крају, али и техником „на даску“ и техником „на шипчицу“.²⁶ У каталогу који је пред читаоцем ћилими су груписани на основу орнамената који се налазе на њима.²⁷

У орнаменталном погледу најзаступљенији су ћилими украшени дангама (пругама) и то су ћилими који се у трстеничком крају зову черге,

²⁴ Године 2018. мастер историје, Јелена Вукчевић, је стекла звање кустоса и приступила сређивању затечених збирки.

²⁵ Извештај о конзервацији колекције ћилима Централног института за конзервацију, архива Народног универзитета Трстеник.

²⁶ Група аутора, Ћилимарство Западног Поморавља, каталог, Чачак 1991/1992, 4-5.

²⁷ Постоје разне поделе ћилима – према техници ткања, на старије и новије, према употребном својству, орнаментици и сл. За преглед поделе ћилима, види: Душанка Марковић, Говор шара, 62-64.

ћилими „дангаши“ или „дангераши“. У каталошкој обради колекције ћилима ова група је посебно одвојена и обрађена. Осим пруга, заступљени су ћилими са геометријским мотивима коцки, саксија, софри, чуњића, зубераца, који чине другу каталошку групу ћилима. У трећој каталошкој групи су ћилими са флоралним мотивима где се налазе руже, љубичице, папучице, венци и букети цвећа.

У каталошком прегледу идентични примерци ћилима су дати под истим каталошким бројем али су наглашени њихови инвентарни бројеви.

Черге

У збирци народног ткања Музејске збирке Трстеник сачувано је 22 примерка ћилима који носе назив черге,²⁸ ћилим „на данге“ или ћилим „дангераш“. Чак 10 од њих, дакле готово половина, имају по три поле, остали примерци имају две. На територији Србије је могуће пратити континуитет израде черги још од 13. века када се помиње као саставни део постеље.²⁹

Черге трстеничког краја³⁰ су сачувале основну орнаментуку из давнина као и примарну аутентичност све док год су се ткале, неометене утицајима са стране којима су били изложени ћилимарски центри рубних подручја Србије. Ушушкан у самом срцу Србије, са хомогеним српским православним становништвом, шумадијско-поморавски ћилимарски центар је задржао сву лепоту првобитног ћилимарског украса.

На најстаријим чергама преовлађују мирне боје, земљаних тонова а орнамент је увек једноставан. Ипак, најчешће се срећу у комбинацији црних и црвених пруга. Са увођењем анилинских боја и са развијањем бојацијског заната колорит черги постаје богатији, али основни орнамент остаје исти.

Пруге, односно „данге“ како се ова шара назива у трстеничком крају, су могле бити тање или дебље, груписане на разне начине – више тањих пруга једна до друге или наизменично тање и пуније пруге.³¹ Такође, чест је случај да ткаља уметне неки орнамент између пруги, па тако на чергама срећемо мотив чешља, чуњчића, ромбоиде, цветни венац, шестопере звезде и друге.

Због релативно скромне орнаментике ови ћилими „дангаши“, односно черге, су највише били коришћени у свакодневной употреби, самим тим највише су и уништавани и ретко су завршавали у музејским збиркама,³² па је права срећа што се овако велика колекција налази сачувана у збирки текстилног покућства Музеја у Трстенику.

²⁸ Оваква специфичност у називу ћилим – черга се може пратити и у крушевачком крају – ћилим „черга на жабе“ из Мешева (инв. бр, 829, Народни музеј Крушевац) и ћилим, черга „пребир на даску“ из Бивоља (инв. бр, 830, Народни музеј Крушевац) у - Група аутора, Тилимарство Западног Поморавља, каталог, 8, 16.

²⁹ Ђурђица Петровић, Записи о Церги (Черги), страна 485. на <http://dizbi.hazu.hr/object/view/pA4GcbRpm> (приступљено 18.04.2019.)

³⁰ Черге трстеничког краја су по једноставној орнаментички непрекинутих пруга идентичне „стрекачима“ или „ћилимачама“ које су се ткале у ивањичком крају. Види: Братислава Владић-Крстић, О традиционалном ћилимарству у Ивањици и околини, Гласник Етнографског музеја књига 46, Београд 1982, 70. Такође, у ужичком и косјерићком крају трстенички дангаши односно черге су називане и „ћилимаре“ или „стрекач“, „штрекач“. Види: Братислава Владић-Крстић, Текстилна радиност у титовоужичком, пожешком и косјерићком крају, Гласник Етнографског музеја књига 48, Београд 1984, 126.

³¹ Група аутора, Тилимарство Западног Поморавља, каталог, 6.

³² Душанка Марковић, Говор шара, 65.

Каталошки број 1

Народни назив: Черга

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Черга има три поле, орнаментисана пругама.
Шире пруге су црне, црвене и браон боје проткане
уским пругицама у жутој, зеленој, црној, црвеној боји
украшене мотивом чешља.

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонталном разбоју, изливена.

Мере: 188 цм x 162 цм

Подаци о продавцу:

Гордана Минић, домаћица из Пољне.

Инвентарни број: У-464

Каталошки број 2

Народни назив: Черга
Место: Велуће, општина Трстеник

Опис:

Черга има три поле, орнаментисана пругама.
Основа памучна, потка од лана.
Шире пруге у две боје (црвеној и црној),
а уже пруге у црној, белој, црвеној и жутој.

Техника и начин обраде:

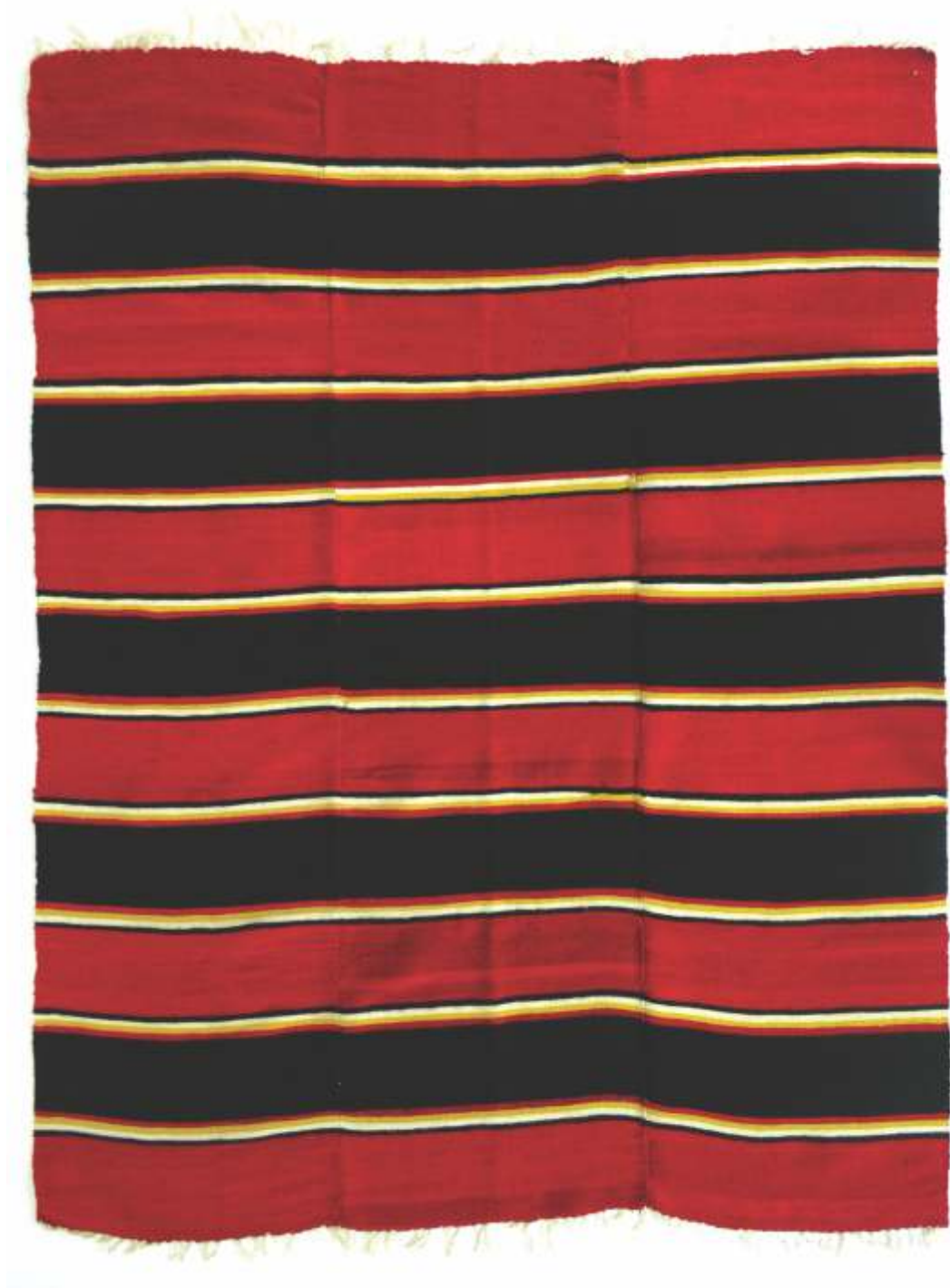
Ткана на хоризонталном разбоју, двонитним ткањем

Мере: 204 цм x 171 цм

Подаци о продави:

Станица Живковић из Велућа, рођена у Медвеђи, домаћица

Инвентарни број: У-219

Каталошки број 3

Народни назив: Черга

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Потка од вуне, основа од конопље.
Черга има три поле, орнаментисана пругама,
дангама – ужим и ширим у црвеној и црној боји.

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонталном разбоју, изливна

Мере: 192 цм x 150 цм

Подаци о продавцу

Откуп од Р. Минић, фармацеута из Пољне

Инвентарни број: У-115

Каталошки број 4

Народни назив: черга
Место: Општина Трстеник

Опис:

Черга има три поле, основа је од памука, потка од вуне.
Наизменично се ређају шире црвене и црне пруге
на којима се налазе по три уже пруге
(на црвеној су уже црне пруге, и обрнуто).

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонтаном разбоју, техником преткивања.

Мере: 198 цм x 175 цм

Инвентарни број: У-1530

Каталошки број 5

Народни назив: черга
Место: Општина Трстеник

Опис:

Черга има три поле, основа је од памука, потка од вуне.
На црној подлози су шире браон пруге
са уским жутим, белим и црним пругицама.

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонтаном разбоју, техником преткивања.

Мере: 270 цм x 163 цм

Инвентарни број: У-1531

Каталошки број 6

Народни назив: черга
Место: Оџаци, општина Трстеник

Опис:

Черга има три поле; основа је од памука, потка од вуне. Орнаментисана широким пругама у две боје – црвеној и црној и танким пругицама у жутој, зеленој, белој и љубичастој боји.

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонталном разбоју.

Мере: 216 цм x 165 цм

Подаци о дародавцу:

Поклон од Миланке Бараћ из 2018.

Инвентарни број: У-1546

Каталошки број 7

Народни назив: черга
Место: Оџаци, општина Трстеник

Опис:

Черга има три поле; основа је од памука, потка од вуне.
Широке пруге су у три боје: сиво-браон
(проткане танким црвеним пругицама),
црвеној (проткане танким црним пругицама)
и црној (проткане танким сивим, односно зеленим пругицама).

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонталном разбоју.

Мере: 216 цм x 165 цм

Подаци о дародавцу:

Поклон од Миланке Бараћ из 2018.

Инвентарни број: У-1545

Каталошки број 8

Народни назив: Черга

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Черга има три поле, основа памучна, потка вунена.
Подлога је сиве боје са пругама црвене, црне, беле и браон боје.

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонталном разбоју, изливна.

Мере: 194 цм x 154 цм

Подаци о продавцу

Станојевић Добрила, домаћица из Пољне.

Инвентарни број: У-494

Каталошки број 9

Народни назив: Черга

Место: Милутовац, општина Трстеник

Опис:

Черга има три поле, балучена, ткана од конопље и вуне. На кафеној подлози су беле пруге, „седе“ и геометријски мотиви ромба поређани у вертикалне пруге. Једна пола је светлије боје.

Техника и начин обраде:

Ткана на разбоју, балучењем и преткивањем

Мере: 225 цм x 158 цм

Подаци о продавцу

Живка Чаревић, наставница из Милутовца.

Инвентарни број: У-615

Каталошки број 10

Народни назив: Черга

Место: Милутовац, општина Трстеник

Опис:

Черга има три поле, основа од конопље, потка од вуне, балучена.
На црно-црвеним пругама је мотив белих чуњчића.

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонталном разбоју, балучена.

Мере: 240 цм x 148 цм

Подаци о продавцу

Живка Чаревић, наставница из Милутовца.

Инвентарни број: У-614

Каталошки број 11

Народни назив: Черга

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Черга има две поле, основа од конопље, потка од вуне.
На сивој подлози орнаментисана црвеним, црним, жути
и белим пругама, опшивен с једне стране.

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонталном разбоју.

Мере: 193 цм x 150 цм

Подаци о продави:

Добрила Станојевић, домаћица из Пољне

Инвентарни број: У-493

Каталошки број 12

Народни назив: Черга

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Черга је од памука (основа) и вуне (потка),
има две поле, изливна, мотив „на данге“.

На браон основи беле, црне и браон танке пруге.

Један део пруга (браон) рађен је „на даску“.

Има ресе у истој боји с једне стране.

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонталном разбоју „на даску“, преткивањем.

Мере: 180 цм x 120 цм

Подаци о продавцу:

Гордана Минић, из Пољне, домаћица.

Инвентарни број: У-467

Каталошки број 13

Народни назив: Черга

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Черга има две поле, основа је од конопље, потка од вуне.

Цео предмет је „на данге“ сиве, црне и црвене.

Црне и црвене данге су проткане ужим дангама
у црној, белој и црвеној боји.

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонталном разбоју, балучењем.

Мере: 184 x 106 cm

Подаци о продавцу:

Гордана Минић, домаћица из Пољне.

Инвентарни број: У-982

Каталошки број 14

Народни назив: черга
Место: Општина Трстеник

Опис:

Черга има две поле, основа је од памука, потка од вуне.

Има шире црне и црвене пруге.

Између њих се налазе уске сиве, наранџасте,
црвене, црне и беле пруге.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонтаном разбоју.

Мере: 193 цм x 146 цм

Инвентарни број: У-1532

Каталошки број 15

Народни назив: черга

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Черга има две поле, основа је памучна, потка од вуне. Подлога је бордо боје, орнамент чине груписане пруге у белој, црној, бордо, жутој, зеленој и наранџастој боји.

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонтаном разбоју, изливна.

Мере: 186 цм x 150 цм

Подаци о продави:

Откуп од Добре Минића, земљорадника из Пољне

Инвентарни број: У-462

Каталошки број 16

Народни назив: черга

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Черга има две шире поле, основа је од конопље, потка од вуне.
Има мотив пруга у црној, розој, наранџастој, белој, црвеној,
бордо, плавој, љубичастој и модрој боји.

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонталном разбоју, техником преткивања.

Мере: 182 цм x144 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Гордане Минић, домаћице из Пољне

Инвентарни број: У-1130

Каталошки број 17

Народни назив: черга
Општина Трстеник

Опис:

Черга има две поле, основа је памучна, потка вунена.
Орнаментисана црно-црвеним пругама и црним
геометријским мотивом изведеним „на даску“.

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонтаном разбоју,
орнамент изведен „на даску“.

Мере: 193,5 цм x 158 цм

Подаци о продавцу:

Гордана Радовановић, откуп на терену

Инвентарни број: У-477

Каталошки број 18

Народни назив: черга

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Черга има две шире поле, основа је од памука, потка од вуне. На зеленој основи су танке пруге у зеленој, жутој, црној и белој боји. Има геометријски мотив црне боје изведен „на шипчицу“. Ресе су зелено-беле боје, па подсећају на висабабе.

Техника и начин обраде:

Ткан на разбоју техником преткивања и „на шипчицу“.

Мере: 206 цм x 119 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Гордане Минић, домаћице из Пољне.

Инвентарни број: У-1131

Каталошки број 19

Народни назив: черга

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Има две поле; на бордо подлози су црне пруге са геометријским мотивом од жутог памука, рађен „на даску“.

Техника и начин обраде:

Ћилим је ткан на хоризонталном разбоју, техника „на даску“.

Мере: 200 цм x 119 цм

Подаци о дародавцу:

Поклон од Радмиле Таврић из Пољне

Инвентарни број: У-82

Каталошки број 20

Народни назив: черга

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Черга има две поле, основа памучна, потка вунена.
На бордо подлози уске жуте, беле и црне пруге,
са жутим мотивом чешља.

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонталном разбоју, балучена.

Мере: 197 цм x 138 цм

Подаци о продави:

Откуп од Гордане Минић, домаћице из Пољне.

Инвентарни број: У-468

Каталошки број 21

Народни назив: черга
Место: општина Трстеник

Опис:

Черга има две поле, основа је памучна, потка вунена.
Орнаментисана црно-црвеним пругама и црним
геометријским мотивом изведеним „на даску“.

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонтаном разбоју,
орнамент изведен „на даску“.

Мере: 193,5 цм x 158 цм

Подаци о продавцу:

Гордана Радовановић, откуп на терену

Инвентарни број: У-476

Каталошки број 22

Народни назив: черга
Место: општина Трстеник

Опис:

Черга има две поле, основа је памучна, потка вунена.
Орнаментисана црно-црвеним пругама и црним
геометријским мотивом изведеним „на даску“.

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонтаном разбоју,
орнамент изведен „на даску“.

Мере: 196 цм x 116 цм

Подаци о продавцу:

Гордана Радовановић, откуп на терену

Инвентарни број: У-258

Ћилими украшени геометријским мотивима

Друга, најбројнија, група ћилима припада ћилимима који су украшени геометријским мотивима, и има их укупно 27. Од боја на овим ћилимима преовлађују црвена, зелена и црна. Геометријски мотиви представљају најстарији вид украшавања тканине.

Ћилими геометријских шара су најчешће рађени техником клечања која дозвољава израду декоративних шара на тканини. Ова техника се изводила провлачењем гужвица разнобојне вуне, кроз, прстима пребрране нити основе. На тај начин су се добијали идентично лице и наличје.³³ Ову групу ћилима смо поделили у две подгрупе:

1. ћилими са палтуром (18 примерака) и
2. ћилими са непрекинутом, бескрајном шаром (9 примерака).

Чак тринаест ћилима из прве групе има палтуру (бордуру, окрајницу, оквирну шару) која се простире на три стране, и то тако да се палтура на једној поли налази на обе краће стране а на другој поли се налази на обе краће и на једној дужој страни поле формирајући тако ћирилично слово П. Тространа палтура уоквирује поље, најчешће једнобојно сем код три ћилима од којих два ћилима за мотив имају шестоперу звезду (кат. бр. 33 и 41).³⁴

Код два ћилима из прве групе (кат. бр. 34 и 35) палтура уоквирује поље са све четири стране. На једном је поље празно, а сама палтура је украшена непрекинутим низом ромбова.³⁵ Код другог палтура је од непрекинутог низа ружа, а поље је изукрштано шестоперим звездама. Користили су се као прекривачи за кревет.

У овој групи се налазе и три ћилима који не припадају шумадијско-моравском ћилимарском центру (кат. бр. 44, 45, 46).

Девет ћилима из друге групе нема палтуру, код њих геометризована шара тече неиспрекидано. Међу њима се издвајају ћилим (кат. бр. 41) који има непрекинуту шару разнобојних крупних

³³Група аутора, Ћилимарство Западног Поморавља, каталог, 12.

³⁴Шестопера звезда је поникла из митолошке представе петловог репа из прасловенског периода. Види: Владислав Тителбах, Српски вез, прва свеска, Београд 1896, 26-27.

³⁵Ромбови су се као симболи код старих Словена могли наћи на најразличитијим местима – на текстилу, урезивани су на предмете од камена, дрвета, метала. Ромб се сматра симболом плодности јер представља обрадиво поље, земљиште, башту. Ако су на ромбу присутне тачке он предствља засејано поље. Види: Никос Чаусидис, Ромбични елементи као средства транспозиције плодности између човека и природе, Кодови словенских култура, 5, Београд 2000, 17. О ромбу, види и: Душанка Марковић, Говор шара, 73.

шестоперих звезда и ћилим (кат. бр. 42) са бескрајним мотивом софри, односно мотивом кола, прилично чест у ћилимарству средњег Поморавља.³⁶ Такође, међу њима су и четири ирама чија је примарна функција била декоративна, служили су да украсе зидове, а касније почињу да се користе и као прекривачи за кревет.

³⁶ Виолета Цветаноска, Шапат кроз вечност, 54, 70, 102. и Душанка Марковић, Говор шара, 121.

Каталошки број 23

Народни назив: ћилим
Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка од вуне. Оивичен са три стране црном палтуром (бордуром) са мотивом саксије. На црвеном пољу ћилима је пет шара врашко колено.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонтаном разбоју, техником преткивања и балучења.

Мере: 166 цм x 124 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од С. Панић, домаћице из Пољне.

Инвентарни број: У-166

Каталошки број 24

Народни назив: ћилим
Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка од вуне. Оивичен са три стране црном палтуром (бордуром) са мотивом саксије. На црвеном пољу ћилима је девет геометријских шара.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонтаном разбоју, техником преткивања и балучења.

Мере: 186 цм x 146 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Гордане Минић, домаћице из Пољне.

Инвентарни број: У-471

Каталошки број 25

Народни назив: ћилим
Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка од вуне. Оивичен са три стране широм црном палтуром (бордуром) са мотивом саксије. Унутрашњост палтуре је украшена мотивом цветног венца у белој и црвеној боји. Поље ћилима је црвене боје.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонтаном разбоју, техником преткивања и балучења.

Мере: 186 цм x 158 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Гордане Минић, домаћице из Пољне.

Инвентарни број: У-472

Каталошки број 26

Народни назив: ћилим

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две шире поле, основа је од памука, потка од вуне.

Оивичен са три стране широм црном палтуром (бордуром)

са мотивом саксије. Унутрашњост палтуре је украшена
мотивом цветног венца у црвеној боји.

Поље ћилима је црвене боје.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонтаном разбоју,
техником преткивања и балучења.

Мере: 189 цм x 158 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Добре Минића, земљорадника из Пољне

Инвентарни број: У-473

Каталошки број 27

Народни назив: ћилим

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, потка и основа вунена.
На бордо подлози покрстицом изведен геометријски
мотив од вуне и вунице у црној, бело вино и жутој боји.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонтаном разбоју,
ткање „близнаиво“, вез покрстицом.

Мере: 200 цм x 124 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Драгице Ацковић, домаћице из Пољне.

Инвентарни број: У-500 и У-501

Каталошки број 28

Народни назив: ћилим

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је памучна, потка вунена.
Поље ћилима је зелено, с три стране „на даску“,
изведена бела, вунена, геометријска шара.

Техника и начин обраде:

Ћилим је ткан на хоризонталном разбоју,
мотив геометријски изведен, техником „на даску“.

Мере: 182 цм x 130 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Добриле Станојевић, домаћице из Пољне

Инвентарни број: У-497 и У-498

Каталошки број 29

Народни назив: ћилим

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је памучна, потка вунена. Поље ћилима је зелено, с три стране тече назубљена палтура у црној, сивој, белој боји и боји белог вина.

Техника и начин обраде:

Ћилим је ткан на хоризонталном разбоју, балучен.

Мере: 193 цм x 130 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Милунке Минић, домаћице из Пољне

Инвентарни број: У-495

Каталошки број 30

Народни назив: ћилим

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је памучна, потка вунена.

Поље ћилима је црно, с три стране тече бела палтура са разнобојним мотивима који имитирају пиротски ћилим.

Техника и начин обраде:

Ћилим је ткан на хоризонталном разбоју, балучен.

Мере: 178 цм x 142 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Данке Томић, домаћице из Пољне

Инвентарни број: У-505

Каталошки број 31

Народни назив: Ћилим
Место: Општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је памучна, потка вунена.
Поље ћилима је мастиљаве боје, с три стране тече „седа“ палтура
са мотивом саксија.

На пољу ћилима је геометријски мотив у три реда.

Техника и начин обраде:

Ћилим је ткан на хоризонталном разбоју, балучен.

Мере: 201 цм x 132 цм

Инвентарни број: У-1533

Каталошки број 32

Народни назив: ћилим
Место: Општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је памучна, потка вунена.

Поље ћилима је борде боје, с три стране тече
црна назубљена палтура.

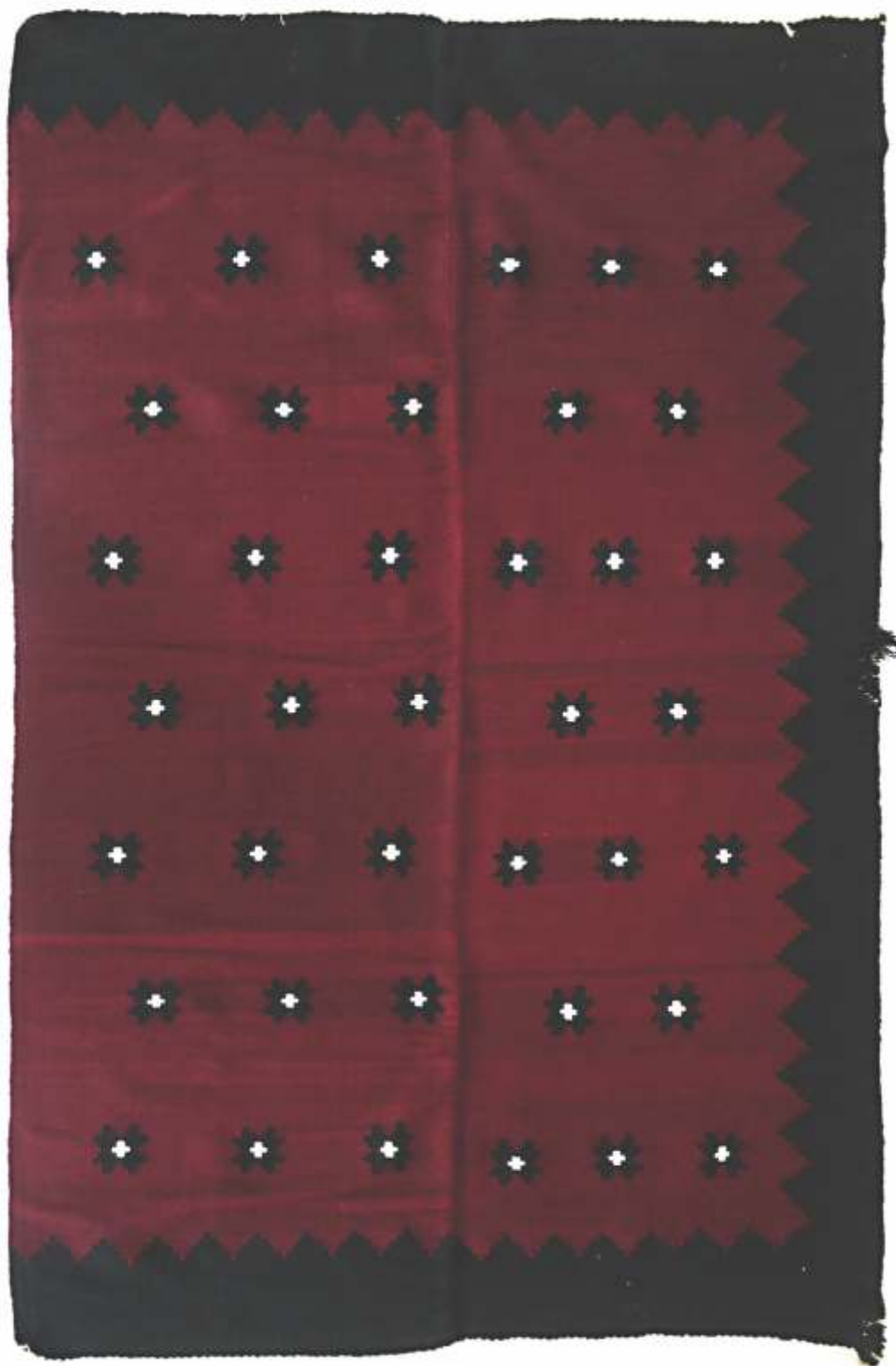
На пољу ћилима је геометријски мотив шестопере
звезде са белим крстићем у средини.

Техника и начин обраде:

Ћилим је ткан на хоризонталном разбоју, балучен.

Мере: 190 цм x 180 цм

Инвентарни број: У-1190

Каталошки број 33

Народни назив: ћилим

Место: Милутовац, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од црног памука, потка вунена.

Поље ћилима је у боји вина.

С три стране тече назубљена борда палтура техником „на шипчицу“.

Поље ћилима је изукрштано мотивом шестопере звезде, борде боје, изведене техником „на шипчицу“.

Техника и начин обраде:

Ћилим је ткан на хоризонталном разбоју, мотив изведен техником „на шипчицу“.

Мере: 194 цм x 148 цм

Подаци о продави:

Откуп од Живке Чаревић, наставница из Милутовца

Инвентарни број: У-619

Каталошки број 34

Народни назив: ћилим
Место: општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка вунена.
Поље ћилима је црне боје.
Палтура је црвене боје са мотивима ромба у црној и браон боји.

Техника и начин обраде:

Ћилим је ткан на хоризонталном разбоју.

Мере: 189 цм x 128 цм

Инвентарни број: У-1534

Каталошки број 35

Народни назив: ћилим, прекривач
Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка вунена.
Поље ћилима је у зеленој боји изукрштано тамно зеленим мотивима шестопере звезде изведене техником „на шипчицу”.
Око ћилима тече мотив ружа тамно зелене боје, изведен техником „на шипчицу“.

Техника и начин обраде:

Ћилим је ткан на хоризонталном разбоју,
мотив изведен техником „на шипчицу“.

Мере: 160 цм x 142 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Гордане Минић, домаћице из Пољне

Инвентарни број: У-987

Каталошки број 36

Народни назив: ћилим

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка од вуне.
Ткан „у левле“, бордо и жуте боје.

Техника и начин обраде:

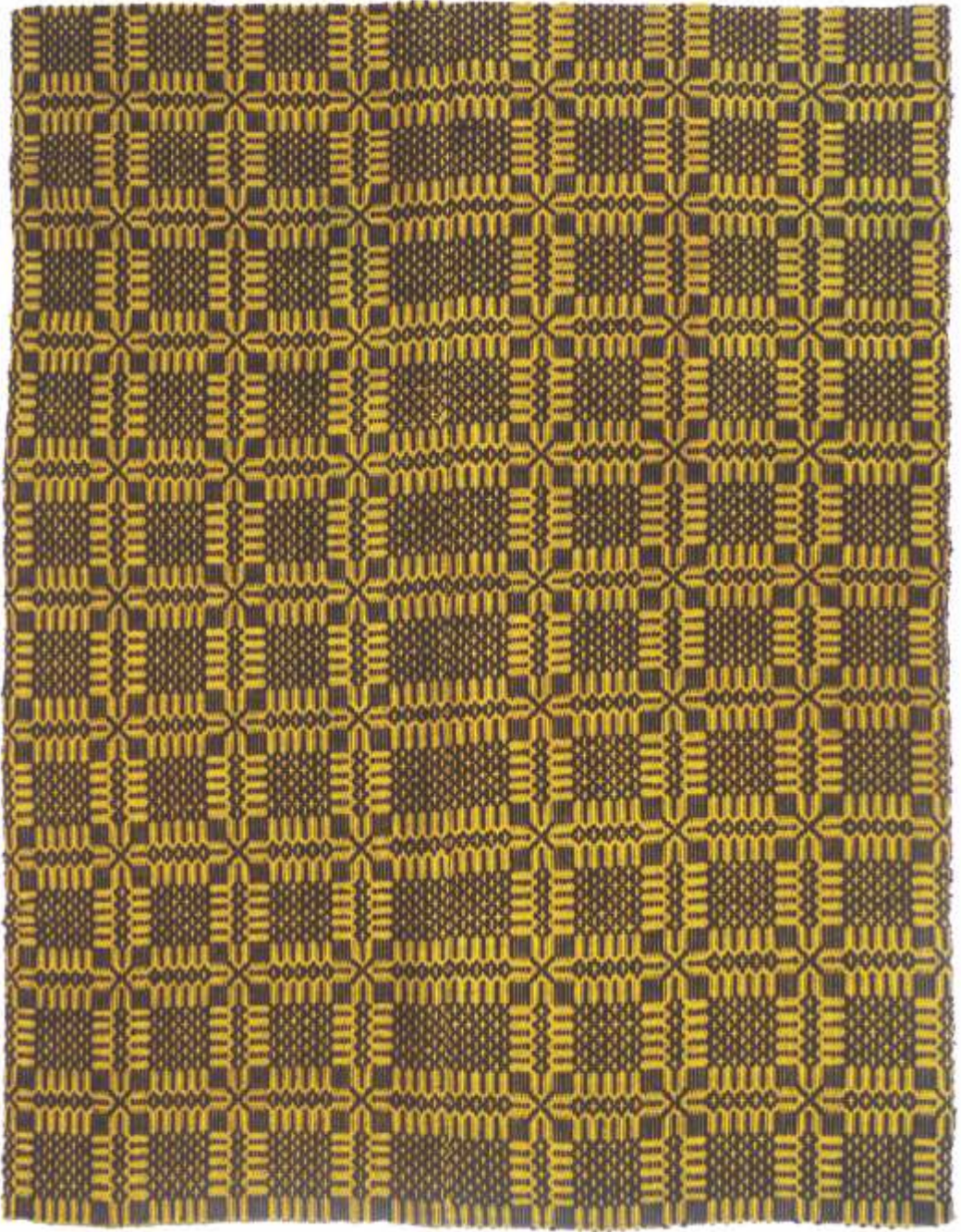
Ткан на хоризонталном разбоју, техником „у левле“.

Мере: 187 цм x 142 цм

Подаци о продави:

Откуп од Данке Томић, домаћице из Пољне.

Инвентарни број: У-457 и У-458

Каталошки број 37

Народни назив: ћилим

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка од вуне.

Ткан „у левле“, бордо и жуте боје.

Ћилим има два лица, опшивен са свих страна
свиллом жуте боје.

Техника и начин обраде:

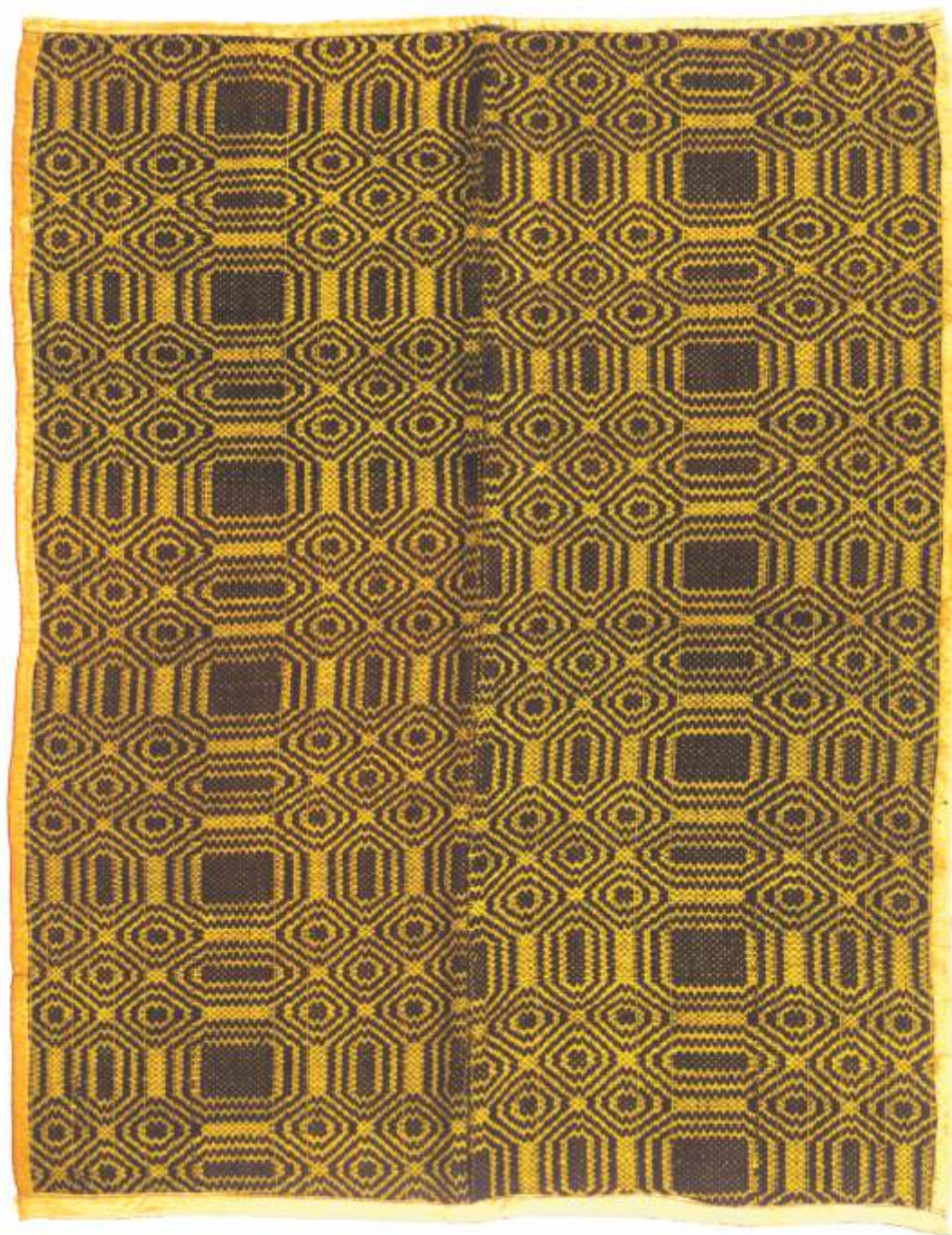
Ткан на хоризонталном разбоју, техником „у левле“.

Мере: 183 цм x 134 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Добре Минића, земљорадника из Пољне

Инвентарни број: У-459 и У-460

Каталошки број 38

Народни назив: черга
Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Черга има две поле, основа је од памука, потка од вуне.
Мотив на коцке у црној, црвеној и жутој боји.

Техника и начин обраде:

Ткана на хоризонталном разбоју „у левле“

Мере: 208 цм x 148 цм

Подаци о дародавцу:

Поклон Радмиле Таврић из Пољне.

Инвентарни број: У-83

Каталошки број 39

Народни назив: ћилим
Место: Левићи, општина Трстеник

Опис:

Ћилим је ткан 1909. године у кући Буде Левића
у Левићкој Округлици.

Има две поле, основа памучна, потка вунена.
На ћилиму тече непрекинута геометријска шара.
Боје су мастиљава, црна, црвена, жута, роза.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонталном разбоју, двонитан.

Мере: 125 цм x 108 цм

Подаци о дародавцу:

Поклон од Буде Левића,
земљорадника из Левића – Округлица

Инвентарни број: У-636

Каталошки број 40

Народни назив: ћилим

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка од вуне.

Подлога је пругаста, бордо-црне боје.

На ћилиму су, у два реда, мотиви ромба у наранцастој и боји белог вина са жутом у средини.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонталном разбоју, балучен.

Мере: 196 цм x 148 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Данке Томић, домаћице из Пољне.

Инвентарни број: У-510

Каталошки број 41

Народни назив: ћилим
Место: општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка од вуне.
Поље ћилима је црвене боје са два реда шестоперих
звезда у зеленој и љубичастој боји.

Техника и начин обраде:
Ткан на хоризонталном разбоју.

Мере: 177 цм x 133 цм

Инвентарни број: У-1535

Каталошки број 42

Народни назив: Ћилим

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка од вуне.

Подлога је боје белог вина.

По целој површини су разнобојне шаре „софре“.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонталном разбоју, балучен.

Мере: 194 цм x 124 цм

Подаци о продави:

Откуп од Драгице Ацковић, домаћице из Пољне.

Инвентарни број: У-503

Каталошки број 43

Народни назив: ћилим
Место: општина Трстеник

Опис:

Ћилим има једну полу, основа је од памука, потка од вуне.
Подлога је црвене боје са црном назубљеном палтуром
и два црна мотива звезде.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонталном разбоју, балучен.

Мере: 191 цм x 62 цм

Инвентарни број: У-1536

Каталошки број 44

Народни назив: ћилим

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка од вуне.

Подлога је црвене боје, „на коцке“.

Комбинација локалног и упрошћеног пиротског
ћилима „совељћа“.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонталном разбоју,
балучен, преткиван, двонитан.

Мере: 194 цм x 130 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Љубише Минића, радник из Пољне.

Инвентарни број: У-250

Каталошки број 45

Народни назив: ћилим

Место: Пирот

Опис:

Ћилим има основу од памука, потку од вуне.
Палтура ћилима је бела са разнобојним мотивом жељки.
На пољу ћилима је пет правоугаоних црвених поља
са класичним пиротским мотивима.

Техника и начин обраде:

Ткан на вертикалном разбоју

Мере: 200 цм x 149 цм

Инвентарни број: У-1552

Каталошки број 46

Народни назив: ћилим

Место: Пријепоље

Опис:

Ћилим има основу од памука, потку од вуне.
Палтура ћилима је црна са мотивом ружа.
Поље ћилима је црвене боје са класичним
пиротским мотивима изломљених грана
који формирају слово М.

Техника и начин обраде:

Ткан на вертикалном разбоју

Мере: 200 цм x 149 цм

Инвентарни број: У-1551

Ћилими са флоралним мотивима

Трећу групу чине ћилими са флоралним и вегетабилним орнаментима који се издавајају својом лепотом и богатством колорита. Има их укупно 22. Међу бојама преовлађују црвена и зелена.

Специфичност ове групе ћилима се огледа у томе што сви имају по две поле, осим два (кат. бр. 58) који су идентични и имају имају по једну полу. И сви, осим три (кат. бр. 59 и 63) имају тространу палтуру.

Тространу палтуру ових ћилима чине изузетни цветни венци на којима су најчешће приказане руже, понекада верно, а понекада геометријски упрошћено. Како се ружа као симбол поистовећује са девојачком лепотом и представља симбол љубави не чуди њено појављивање на великом броју ћилима, поготово оних намењених девојачкој спреми.³⁷ Осим ружа, као мотиви се јављају и папучице, љубичице, пољско цвеће и друго цвеће које је ткаља могла видети у својој башти.

Цветни венци су повезани лисним лозицама које, тако уплетене, симболишу срећан и успешан брак, јединство и најчешће се поклањају младенцима као дар на венчању.³⁸ Осим уплетених у венце, цветни мотиви су могли бити представљени и појединачно, пажљиво распоређени у виду палтуре на ћилиму.

На свим ћилимима са флоралним мотивима распоређеним на тространој палтури, сем на три (кат. бр. 51 и 60) централно поље је остављено празно. Међу ова три посебно се издаваја ћилим „на лавиће“ који представља право уметничко дело с обзиром на то да неука српска ткаља никада није могла видети ни представу лава. Лепота овог ћилима „на лавиће“ се огледа у жар црвеним очима два лава који су окренути један према другом. Лавови су у белој односно сивој боји и њихове претеће очи су имале улогу да заштите власника ћилима од злих сила и урокљивих очију.

Осим ћилима „на лавиће“, на само још једном ћилиму у читавој колекцији се налази

³⁷Д у ш а н к а
Марковић, Говор шара,
74.

³⁸Исто, 74.

зооморфни мотив. У питању је мотив сивог петлића (кат. бр. 56) вешто укомпонованог у цветну башту. Петао је код Словена био света птица, симбол силе, храбрости и заштите против злих духова,³⁹ те је права драгоценост што се овај мотив очувао и преносио кроз народно ткање све до 20. века.

Само један ћилим из ове групе (кат. бр. 59) нема цветне мотиве. На њему су, наизменично, представљене трешње и шљиве. Воћни плодови и уопште биљни свет симболизује плодност, животност, односно васкрснуће и поновно оживљавање животних сила.⁴⁰

Два ћилима (кат. бр. 60 и 63) не припадају шумадијско-моравском ћилимарском центру, већ косовско-метохијском. У питању су „кићени“ ћилими са три поле, црвене боје без палтуре са црним букетима цвећа. Такала их је Добринка Милановић 60-их година прошлог века у Лепосавићу.

³⁹ Владислав
Тителбах, Српски вез, 27.

⁴⁰ Душанка
Марковић, Говор шара,
74.

Каталошки број 47

Народни назив: ћилим
Место: општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка од вуне.
Поље ћилима је зелене боје са тространом
белом назубљеном палтуром.
На палтури је венац цвећа.

Техника и начин обраде:
Ткан на хоризонталном разбоју.

Мере: 215 цм x 116 цм

Инвентарни број: У-1544

Каталошки број 48

Народни назив: ћилим
Место: општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка од вуне.
Поље ћилима је црвене боје са тространом
назубљеном палтуром смеђкасте боје.
На палтури је венац цвећа.

Техника и начин обраде:
Ткан на хоризонталном разбоју.

Мере: 198 цм x 139 цм

Инвентарни број: У-1547

Каталошки број 49

Народни назив: ћилим
Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка од вуне.
Поље ћилима је црвене боје са тространом
назубљеном палтуром боје белог вина.
На палтури је венац цвећа.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонталном разбоју, балучен.

Мере: 216 цм x 124 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Гордане Минића, домаћице из Пољне.

Инвентарни број: У-469

Каталошки број 50

Народни назив: ћилим

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка од вуне.
Поље ћилима је црвене боје са тространом назубљеном
белом палтуром.

На палтури је венац цвећа.
Опшивен црвеном свилом са једне стране.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонталном разбоју, балучен.

Мере: 193 цм x 138 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Добре Минића, земљорадника из Пољне

Инвентарни број: У-475

Каталошки број 51

Народни назив: ћилим

Место: Црнишава, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка од вуне.

Поље ћилима је црне боје са цветним венцем.

Мотив лавова.

Ткан у Црнишави за мираз.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонталном разбоју, балучен.

Техника клечања и преткивања

Мере: 207 цм x 150 цм

Подаци о дародавцу:

Драгица Макрагић, Почековина

Инвентарни број: У-531

Каталошки број 52

Народни назив: ћилим

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од конопље, потка од вуне.
Поље ћилима је црвене боје са белом тространом палтуром.
Мотив венца ружа.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонталном разбоју, балучен.

Мере: 208 цм x 130 цм

Подаци о продави:

Откуп од Данке Томић из Пољне

Инвентарни број: У-417

Каталошки број 53

Народни назив: ћилим

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од конопље, потка од вуне.
Поље ћилима је црвене боје са белом назубљеном палтуром.

У троугластим пољима палтуре букети цвећа.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонталном разбоју, балучен.

Мере: 185 цм x 132 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Добре Минића из Пољне

Инвентарни број: У-474

Каталошки број 54

Народни назив: ћилим

Место: Доњи Дубич, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка од вуне.

Поље ћилима је црвене боје са четири уоквирена букета ружа на палтури.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонталном разбоју, балучен.

Мере: 190 цм x 130 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Ранке Матић из Доњег Дубича.

Инвентарни број: У-92

Каталошки број 55

Народни назив: ћилим
Место: општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа је од памука, потка од вуне.
Поље ћилима је светло зелене боје са тамно зеленом палтуром.
На палтури је шара лисне лозице у жутој и окер боји
са розе ружама.

Техника и начин обраде:

Ткан на хоризонталном разбоју, балучен.

Мере: 189 цм x 129 цм

Инвентарни број: У-1548 и У-1549

Каталошки број 56

Народни назив: Ћилим

Место: Стопања, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа од памука, потка од вуне.
На бордо подлози је палтура са вишебојном цветном шаром.
Средишња цветна шара има сивог петлића на средини.

Техника и начин обраде:

Ткан у Пироту.

Мере: 207 цм x 130 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Славољуба Недељковића из Стопање.

Инвентарни број: У-598

Каталошки број 57

Народни назив: ћилим
Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има три поле, основа и потка од вуне.
На црној подлози је палтура са вишебојном цветном шаром веженом техником покрстице.

Техника и начин обраде:

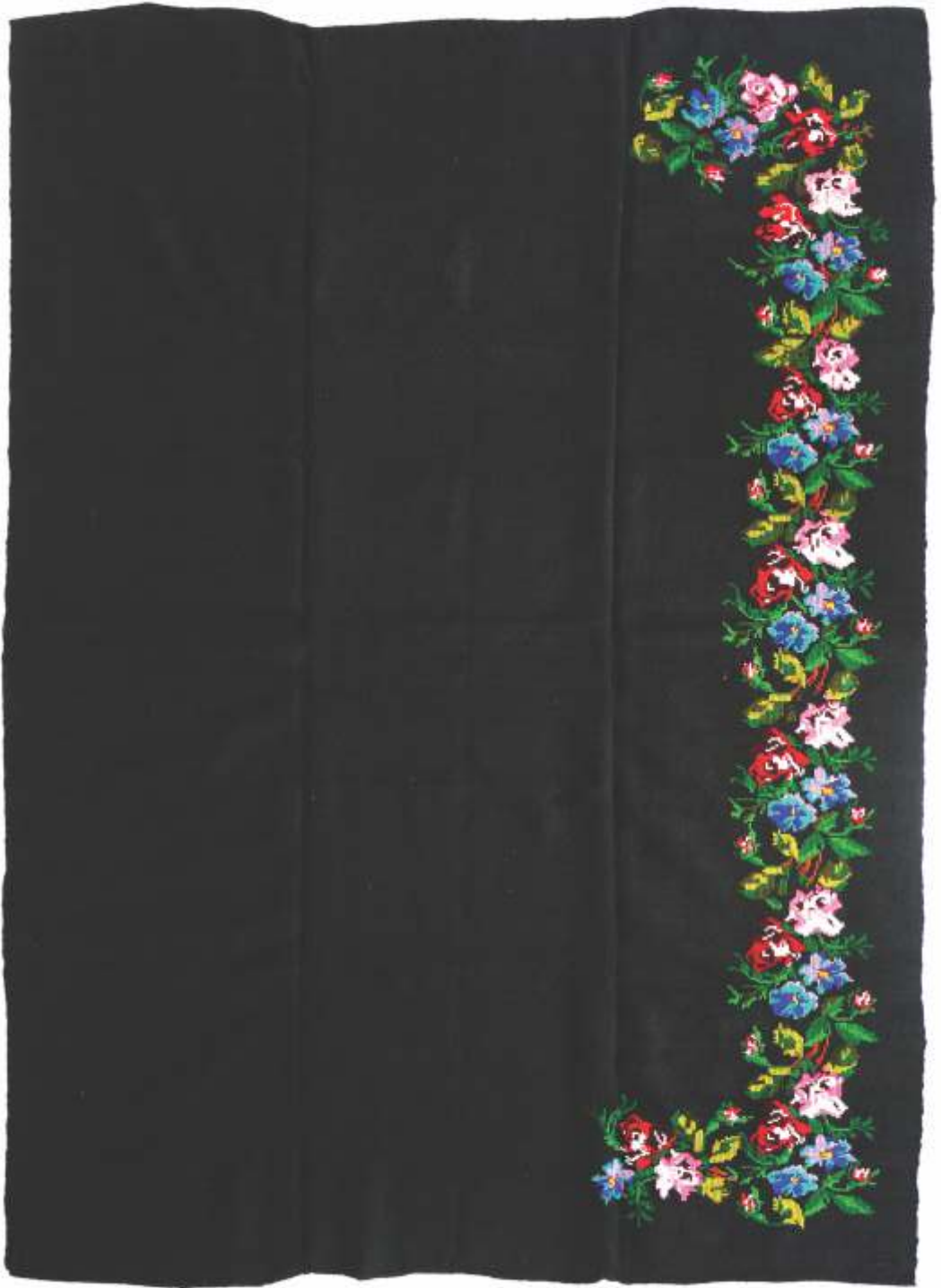
Ткање близнаиво, на хоризонталном разбоју,
вез изведен бодом покрстице.

Мере: 204 цм x 150 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Добриле Станојевић

Инвентарни број: У-492

Каталошки број 58

Народни назив: Ћилим, ирам

Место: општина Трстеник

Опис:

Ирам има једну полу, основа и потка од вуне. На бордо подлози је црна палтура коју краси цветни венац. Лисна лозица је у зеленој боји са шест нежно-розих ружа.

Техника и начин обраде:

Ткање на хоризонталном разбоју,
техником „у левле“.

Мере: 157 цм x 87 цм

Инвентарни број: У-990 и У-1550

Каталошки број 59

Народни назив: Ћилим

Место: Стопања, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа од памука, потка од вуне. На бордо подлози су беле широке пруге на којима су мотиви шљива и трешања.

Техника и начин обраде:

Ткање на хоризонталном разбоју, балучен, преткиван.

Мере: 198 цм x 124 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Славољуба Недељковића из Стопање.

Инвентарни број: У-597

Каталошки број 60

Народни назив: ћилим

Место: Лепосавић

Опис:

Ћилим има две поле, основа од памука, потка од вуне.
На бордо подлози назубљена црна палтура са цветним венцем:
зелена лисна лозица са плавим и розим цветовима.
На средини бордо поља је цветни букет у истим бојама
као што је и цветни венац.

Техника и начин обраде:

Ткање на хоризонталном разбоју 60-их година у Лепосавићу.
Ткала га је Добринка Милановић.

Мере: 195 цм x 133 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Славојке Тодоровић из Трстеника

Инвентарни број: У-1542 и У-1543

Каталошки број 61

Народни назив: ћилим

Место: Пољна, општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа од конопље, потка од вуне.

На бордо подлози црни оквир.

На пољу ћилима је мотив љубичица.

Техника и начин обраде:

Ткање на хоризонталном разбоју, балучен.

Мере: 184 цм x 128 цм

Подаци о продаву:

Откуп од Милунке Минић из Пољне.

Инвентарни број: У-513

Каталошки број 62

Народни назив: ћилим
Место: општина Трстеник

Опис:

Ћилим има две поле, основа од памука, потка од вуне.
На зеленој подлози назубљена тространа палтура
у боји белог вина.
На палтури мотив папучица.

Техника и начин обраде:
Ткање на хоризонталном разбоју.

Мере: 197 цм x 133 цм

Инвентарни број: У-1538 и У-1539

Каталошки број 63

Народни назив: „кићени“ ћилим, ћилим „биљац“

Место: Лепосавић

Опис:

Ћилим има три поле, основа од памука, потка од вуне.

На црвеној подлози црна цветна шара.

Техника и начин обраде:

Ткање на хоризонталном разбоју 60-их година у Лепосавићу.

Ткала га је Добринка Милановић.

Мере: 182 цм x 144 цм

Подаци о продавцу:

Откуп од Славојке Тодоровић из Трстеника

Инвентарни број: У-1540 и У-1541

Завршна разматрања

Подстакнути жељом да прикажемо богату колекцију ћилима из збирке текстилног покућства Музеја у Трстенику, каталошки смо обрадили све ћилиме који су, било откупом било поклоном, доспели у нашу колекцију од 1983. године, када је основана Музејска збирка при тадашњем Радничком универзитету у Трстенику.

Приликом истраживања, које је претходило писању текста за каталог, суочили смо се са извесним тешкоћама које су се односиле на готово непостојање литературе која се бавила шумадијско-моравским ћилимарским центром у Србији, односно о ћилимарству средњег Поморавља. Насупрот томе, стекли смо утисак да су се етнологзи током година врло озбиљно бавили проучавањем ћилимарског центра у Пироту и југоисточној Србији као и војвођанским ћилимарским центром. За њима није много заостајала литература које се тичала полимско-старовлашког и косовско-метохијског ћилимарског центра. Чини се да је шумадијско-моравски ћилимарски центар остао на маргини интересовања стручњака из ове области из нама непознатих ралоба.

Утолико нам је била драгоценија помоћ коју су нам, у поступку каталошке обраде колекције ћилима, пружиле музејска саветница Гордана Пајић, Народни музеј Ваљево, и музејска саветница Зорица Симић, Народни музеј Крушевац.

Главна карактеристика шумадијско-моравског ћилимарског центра су сачуване старе технике ткања и једноставна орнаментика средњовековне шаренице која је преношена с једне ткаље на другу изродивши тако чергу, односно ћилим на „данге“ или „дангераш“. Мада се орнаментика трстеничке колекције ћилима „дангераша“ махом огледа у бесконачној шари пруга, не постоје два иста ћилима, а минимализам у украшавању овог употребног предмета из збирке текстилног покућства који је имао вишеструку практичну али и симболичну намену је таква, да би и данас могао красити модерне домове окренуте севноевропском минимализму у дизајну.

Ћилими из наше збирке представљају својеврсну сагу о нематеријалној култури овог краја. Позната су магијска својства сновања, дани у којима се никако не сме сновати, суђаје предуд судбине наших живота, сачуване су бројне народне песме посвећене ткању и ћилиму, народне изреке и слично.

На нама је данас да, од нестајања, сачувамо ова својеврсна изаткана платна на којима су трајан траг оставиле неуке сеоске ткаље вештином која у прошлости никада није значајније изашла из домаћих оквира.

Литература и извори

1. Ауторкине белешке са терена, рукопис
2. Извештај о конзервацији колекције ћилима Централног института за конзервацију 2018/2019, архива Народног универзитета Трстеник
3. Улазна књига предмета, Музејска збирка Трстеник
4. Инвентарна књига, Музејска збирка Трстеник
5. Владислав Тителбах, Српски вез, прва свеска, Београд 1896.
6. Феликс Каниц, Србија, земља и становништво од римског доба до краја 19. века, прва књига, превод Глигорије Ерњаковић, Београд 1999.
7. Братислава Владић-Крстић, Народна култура Срба у 19. и 20. веку, водич кроз сталну поставку, Етнографски музеј, Београд 2003.
8. Братислава Владић-Крстић, Преслица у традиционалној култури Србије, Етнографски музеј, Београд 1995.
9. Братислава Владић-Крстић, О традиционалном ћилимарству у Ивањици и околини, Гласник Етнографског музеја књига 46, Београд 1982.
10. Братислава Владић-Крстић, Текстилна радиност у титовоужичком, пожешком и косјерићком крају, Гласник Етнографског музеја, књига 48, Београд 1984.
11. Станоје М. Мијатовић, Занати и еснафи у Расини, репринт, Крушевац 2007.
12. Душанка Марковић, Говор шара (Ћилими из збирки Музеја града Новог Сада), Нови Сад 2014.
13. Војин Ивановић, Наше народно бојење, Гласник Етнографског музеја, Београд 1953.
14. Виолета Цветаноска, Шапат кроз вечност, ћилими из етнолошке збирке Народног музеја у Краљеву, Краљево 2017.
15. Гордана Пајић, Колекција ћилима у збирци текстилног покућства Народног музеја Ваљево, Гласник етнографског музеја 73, Београд 2009.
16. Оливера Нинчић, Текстил у праисторији на тлу Србије, докторска дисертација, Београд 2016.
17. М. Ћоровић-Љубинковић, Ђ. Мано-Зиси, Осврт на историју примењене уметности у Србији кроз векове, Музеј примењене уметности - водич, Београд 1951.
18. Иван Стевовић, Бранислав Цветковић, Манастир Каленић, Београд 2007.
19. Љубица Живковић, Историја ткања у трстеничком крају, каталог изложбе, Трстеник, без године.
20. Љубица Живковић, Сећање на средњи век – тканине средњег Поморавља, Трстеник јун 1992.
21. Љубица Живковић, Етнографске одлике трстеничког краја, Гласник

- Етнографског музеја, књига 63, Београд 1999, 97-109.
22. Група аутора, Ћилимарство Западног Поморавља, каталог, Чачак 1991/1992.
 23. Радмила Лазаревић, Изложба ћилимарство у Србији, Гласник Етнографског музеја, књ. 43, Београд 1979.
 24. Даница Ђокић, Ћилими из етнолошке збирке Завичајног музеја Петровац на Млави, Петровац на Млави 2006.
 25. Ђурђица Петровић, Записи о Церги (Черги), 485. на <http://dizbi.hazu.hr/object/view/pA4GcbRpem> (приступљено 18. 04. 2019.)
 26. Никос Чаусидис, Ромбични елементи као средства транспозиције плодности између човека и природе, Кодови словенских култура, 5, Београд 2000, 17.

Садржај

Увод	3
Народно ткање.....	5
Ћилимарство у трстеничком крају	8
Збирка ћилима Музејске збирке Трстеник	15
Черге.....	17
Ћилими украшени геометријским мотивима.....	62
Ћилими са флоралним мотивима	112
Завршна разматрања	148
Литература и извори	149

Аутор: Јелена Вукчевић

Стручни сарадник: Нада Маринковић

Рецензија: Гордана Пајић, Народни музеј Ваљево

Консултант на тексту: Зорица Симић, Народни музеј Крушевац

Фотографије: Драган Апостоловић

Аутор изложбе: Јелена Вукчевић

Поставка: Нада Маринковић

Конзервација: Централни институт за конзервацију Београд

Дизајн и штампа: СЗР „АПОС69“ Богдање

Издавач: Народни универзитет Трстеник

За издавача: инж. Светлана Лазић, директор

Тираж: 500

СР - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

069.51:643/645(497.11)(083.824)
745.52(497.11)"19"(083.824)
677.074.57(497.11)(091)

ВУКЧЕВИЋ, Јелена, 1983-

Каталог збирке ћилима / Јелена Вукчевић ;
[фотографије Драган Апостоловић].

- Трстеник : Народни универзитет "Трстеник", 2019
(Богдање : АПОС69). - 150 стр. : илустр. ; 25 cm

Тираж 500. - Напомене и библиографске референце уз текст.
- Библиографија: стр. 149-150.

ISBN 978-86-918433-8-0

а) Музеј у Трстенику -- Збирка текстилног покућства -- Изложбени
каталози б) Ћилими -- Трстеник -- Изложбени каталози
в) Ћилимарство -- Историја -- Србија

COBISS.SR-ID 276357644

